
DIN ISTORIA FONDĂRII ȘI ACTIVITĂȚII LICEULUI PRIVAT PENTRU FETE DIN ORAȘUL BĂLȚI

Tatiana Chicaroș

Un rol important în evoluția învățământului pentru fete din Basarabia revine instituțiilor de învățământ particulare. Pe parcursul sec. al XIX-lea în Basarabia au activat mai multe instituții de acest gen. Școlile particulare aveau ca obiectiv de a presta servicii în domeniul învățământului în condițiile unui număr redus de instituții de învățământ de stat pentru fetele din Basarabia. Aceste instituții de învățământ au servit, atât în Imperiul Rus, cât și în Basarabia, drept instituții suplimentare celor ministeriale, oferind persoanelor care nu au fost admise în școlile de stat posibilitatea să obțină studii.

În articolul de față, vom analiza în baza documentelor de arhivă inedite și a celor publicate istoria fondării și activității Liceului Privat pentru fete „A.L. Ciudnohovski/ E.I. Genske” din orașul Bălți.

Această instituție de învățământ a cunoscut în evoluția sa câteva etape. Prima etapă cuprinde anii de studii 1894-1904, când activa ca Școală Privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți, condusă de A.L. Ciudnohovski. A doua etapă cuprinde anii 1904-1908 – când instituția dată a fost reorganizată în Gimnaziu cu patru clase pentru fete din orașul Bălți, la temelia ei se afla E.M. Marandici. Cea de a treia etapă înscrisă anii 1908-1918, perioadă în care această instituție de învățământ activa cu statut de Liceu.

La început, izvoarele de arhivă atestă, în această localitate, în anul 1884, o școală de categoria a doua (cu patru clase) pentru fete, administrată de Zinaida Negruș¹. Conform programei de studii, școlile particulare de categoria a doua se asemănau cu școlile de stat județene sau cu cele orășenești. Din cauza greutăților de ordin financiar, după zece ani de activitate, școala a fost închisă². Odată cu închiderea Școlii Private a apărut problema finisării studiilor de către elevii care frecventau această instituție de învățământ. Lipsa de surse financiare i-a obligat pe părinții elevelor

care își făceau studiile în această instituție de învățământ să se adreseze autorităților locale cu rugămintea de a nu închide această școală, motivând că ei nu vor putea să-și dea ficele în alte instituții de învățământ de acest gen, justificând că ele lipsesc în oraș. Deși instituții asemănătoare se aflau în alte orașe, părinții nu-și puteau permite acest lucru³. Ca rezultat, părinții s-au adresat funcționarului I.A. Marandici cu rugămintea să permită activitatea în continuare a acestei școli. După mai multe consultații cu profesorii din instituțiile de învățământ locale, I.A. Marandici i-a propus fostei profesoare de limba franceză și germană, la școala lui Negruș, Augustina Ciudnohovski, să solicite insistent de la Direcția de Învățământ să permită a deschide o școală cu același statut pe care îl avea cea precedentă. Datorită insistenței directorului școlilor populare P.C. Borzakovekov, conducerea Districtului de Învățământ Odesa a acceptat deschiderea în orașul Bălți a unei școli cu patru clase⁴.

La Ședința Consiliului Profesorat din 12 august 1894 s-a decis ca profesoara A. Ciudnohovski să ceară permisiunea de a deschide o școală privată de categoria a doua, în baza fostei școli a lui Negruș, asigurând ulterior predarea în ea a limbilor franceză și germană. Instituția de învățământ nou-creată și-a început activitatea la 5 septembrie 1894, inițial ca Școală Privată de categoria a doua cu patru clase⁵. Corpul profesoral era completat din profesorii fostei școli care lucrau mai mult în baza entuziasmului, deoarece remunerarea se efectua din bani rămași de la taxele pentru studii⁶. Sumele bănești se împărțeau egal între toți profesorii. La începutul activității acestei instituții de învățământ, profesorii lucrau pentru un salariu anual de 5-6 ruble pentru un obiect predat⁷. Primii profesori de la Școala Privată din orașul Bălți sunt nominalizați în Tabelul 1.

³ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 1.

⁴ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 1 verso.

⁵ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 1.

⁶ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 2, p. 2-2 verso.

⁷ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 2; F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 2.

Lista profesorilor de la Școala Privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți încadrați în activitatea didactică în anul de studii 1894/95

Nr.	Numele, prenumele și disciplina predată	Instituția de învățământ unde și-a obținut studiile	Apartenența socială	Apartenența națională	Anul de când profesează	Anul de când lucrează în această școală
1.	A.L. Ciudnohovski (limbile franceză și germană)	Studii particulare	nobili	german	1. VIII. 1855	5. IX. 1894
2.	Preotul St. Zlăfo (religia)	Seminarul Teologic din Chișinău	clerici	moldovean	1. VIII. 1885	5. IX. 1894
3.	P.A. Zamaev (limba rusă)	Școala Pedagogică din Feodosia	țărani	rus	1. VIII. 1893	5. IX. 1894
4.	A.II. Hudzinskaia (limba rusă)	Liceul pentru fete din Chișinău	nobili	rus	1. VIII. 1887	5. IX. 1894
5.	I.A. Marandici (aritmetica și geometria)	Liceul din Chișinău	Odnodvoretși**	moldovean	30. IX. 1870	5. IX. 1894
6.	Ef.D. Tudora (aritmetica și caligrafia)	Cursuri pedagogice la Chișinău	țărani	moldovean	1870	5. IX. 1894
7.	L.V. Bogomolov (istoria și geografia)	Institutul Pedagogic din Vilno	militari	rus	1. VIII. 1891	5. IX. 1894
8.	Ef. Tudora (clasa pregătitoare, dans)	Titlul de profesoară pentru școli primare inferioare sătești	Intelectuali	moldovean	1. VIII. 1891	5. IX. 1894
9.	M.D. Certan (cântul)	Seminarul Teologic din Chișinău	clerici	moldovean	1. IX. 1894	5. IX. 1894
10.	S.A. Lucasevici (lucrul manual)	Studii particulare	Cetățeni de onoare***	armean	1. IX. 1894	5. IX. 1894

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 1, f. 2-4.

** **Odnodvoretși** (однодворцы) – categorie socială privilegiată din Rusia, apoi în Basarabia, scutită de prestații, care își are propria cărmuire sătească și care, în loc de impozitul pe familie (birul), plătesc o dare numită dajdie, mai mică decât birul (Tomuleț 2011, 255-256).

*** **Cetățean de onoare** (почетный гражданин) – stare socială privilegiată, deosebită de orășeni, creată prin manifestul imperial din 10 aprilie 1832 și divizată în cetățeni de viță și personali, dar care nu erau întruniți într-o organizație de castă. Ei erau scutiți de impozite, prestații personale, serviciu militar obligatoriu și de pedepse corporale, aveau dreptul de a alege și a fi aleși în organele de administrație orășenească și de a se numi în actele oficiale *cetățean de onoare*; casele lor erau dispensate de încartuire (Tomuleț 2011, 221-224).

Datele Tabelului 1 atestă că în primul an de activitate în această instituție de învățământ lucrau 10 profesori. În școală se predau următoarele obiecte: religia, limba rusă, limba franceză, limba germană, aritmetica, geometria, istoria, geografia, caligrafia, lucrul manual, cântul și dansul. Din cei 10 profesori doi erau profesori de limba rusă și doi de aritmetică, ceea ce demonstrează că aceste obiecte erau de bază. Analizând datele cuprinse în Tabelul 1 observăm că cinci din profesori, sau 50%, și-au obținut studiile în instituții de învățământ din Chișinău, doi din ei și-au făcut studiile la Seminarul Teologic din Chișinău, o profesoară

– la Liceul pentru fete din Chișinău, un profesor – la Liceul din Chișinău și un profesor a frecventat cursurile pedagogice din aceeași localitate. Doi din cei zece profesori aveau studii superioare: unul a absolvit Școala Pedagogică din Feodosia, iar celălalt – Institutul Pedagogic din Vilno. Alți doi profesori aveau studii particulare (studii la domiciliu), iar unei profesoare documentul îi indică doar titlul – profesoară a școlii primare inferioare sătești.

Din punctul de vedere al apartenenței naționale a profesorilor observăm că cinci, sau 50%, din numărul total de profesori erau moldoveni; trei

(30%) – ruși; un profesor de origine germană și unul – armeană.

Corpul didactic a depus eforturi solide pentru ca această instituție de învățământ să activeze și să dea cunoștințe mai multor generații de fete din Basarabia.

Documentele de arhivă ne dau posibilitatea de a urmări dinamica numerică a contingentului de

elevi care au frecventat Școala Privată pentru fete din Bălți, atât conform apartenenței profesionale, cât și celei sociale. Cu regret, datele referitoare la activitatea acestei instituții de învățământ, ca școală privată de categoria a doua, nu au fost depistate pentru toți anii. Dinamica numerică a elevelor care au frecventat școala privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți și apartenența lor confesională sunt redată în Tabelul 2.

Tabelul 2

Dinamica contingentului de elevi care își făceau studiile în Școala Privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți conform apartenența confesională pentru anii de studii 1894-1904*

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența confesională**											
		Ortodoxi	În %	Catolici	În %	Armeni	În %	Credincioși de rit vechi	În %	Evrei	În %	Luterani	În %
1894/95	39	21	53,8	4	10,2	3	7,8	-	-	11	28,2	-	-
1895/96	49	32	65,3	1	2,0	3	6,1	1	2,0	12	24,5	-	-
1896/97	47	30	63,8	-	-	4	8,5	1	2,1	12	25,5	-	-
1897/98	47	32	68,1	3	6,3	3	6,3	-	-	9	19,1	-	-
1901/02	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1902/03	92	38	41,3	3	3,3	-	-	5	5,4	44	47,8	2	2,2
1903/04	86	41	47,6	3	3,5	3	3,5	2	2,3	37	43,0	-	-

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 1, f. 1 verso, 2 verso, 6, 9, 12, 15, 16; F. 152, inv. 159, d. 7, f. 1-4; d. 8, f. 1-4.

** Date referitor la apartenența confesională a elevilor pentru anul 1889-1902 lipsesc.

Datele din Tabelul 2 atestă o creștere anuală a numărului de eleve, pe parcursul perioadei când această instituție de învățământ a activat ca Școala Privată de categoria a doua. În pofida lipsei statisticii pentru anii 1898-1902, datele din acest tabel ne permit să facem o analiză amplă a apartenenței profesionale a elevelor. Astfel, dacă în primii ani de activitate majoritatea elevelor proveneau din familii creștin-ortodoxe: în anul de studii 1894/95 21 de eleve (53,8%) din numărul total de 39 de persoane, apoi către sfârșitul acestei perioade 1903/04 acest număr a crescut la 41 de eleve (47,6%) din numărul total de 86 de eleve, dar scade raportul lor în procente. Un loc deosebit în rândul elevelor revenea copiilor de evrei, care în primii ani de activitate a școlii nu depășește ci-

fra de 12 persoane, sau cca 25%, iar în anul de învățământ 1903/1904 acest număr a crescut până la 37 de persoane, constituind 43,0% din numărul total de 86 de eleve. Creșterea numărului de eleve care proveneau din familii de evrei se explică prin faptul că numărul acestora era limitat în instituțiile de învățământ de stat, din care considerent evreii preferau să-și dea copiii la studii în instituții de învățământ particulare sau special deschise pentru această stare socială.

Prezintă interes apartenența socială a elevelor care frecventau această instituție de învățământ. Dinamica numărului de elevi ce vizează Școala Privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți, conform apartenenței sociale, pentru anii 1894-1904 este redată în Tabelul 3.

Dinamica numărului de elevi ai Școlii Private de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți, conform apartenenței sociale, pentru anii de studii 1894-1904*

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența socială									
		Nobili	În %	Preoți	În %	Mediul urban	În %	Mediul rural	În %	Străini	În %
1894/95	39	13	33,3	3	8	18	46,1	4	10,2	1	2,5
1895/96	49	15	30,6	1	2,0	23	47,0	10	20,4	-	-
1896/97	47	16	34,0	3	6,4	24	51,1	4	8,5	-	-
1897/98	47	13	27,6	3	6,4	23	49,0	7	15,0	1	2,1
1901/02	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1902/03**	92	13	14,1	-	-	-	-	18	19,5	-	-
1903/04	86	16	18,6	-	-	48	56,0	20	23,2	2	2,3

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 1, f. 1 verso, 2 verso, 6, 9, 12, 15, 16; F. 152, inv. 159, d. 7, f. 1-4; d. 8, f. 1-4.

** Datele pentru anul de studii 1902/03 sunt fragmentare.

Datele Tabelului 3 atestă că în această instituție de învățământ își făceau studiile copii de nobili și de preoți, copii ai orașenilor și țăranilor și un număr mic al străinilor. Observăm o tendință de creștere a numărului de eleve din mediul urban (reprezentat de elementul burghez și mic burghez) și al celor din mediul rural (reprezentat de țărănimea înstărită): de la 18 (46,1%) eleve în anii 1894/95 la 48 (56,0%) în 1903/04 – pentru cele din mediul urban și de la 4 (10,2%) eleve în anii 1894/95 la 20 (23,2%) în anii 1903/04 – pentru cele din mediul rural. La Școala Privată de categoria a doua pentru fete din orașul Bălți își făceau studiile copii de nobili, numărul cărora a scăzut: de la 13 (33,3%) persoane, în primul an de activitate, la 16 (18,6%) persoane în anul de studii 1903/04. Nobilii prefereau să-și dea copiii la studii în instituțiile de învățământ de stat, care la început au fost deschise anume pentru această categorie socială. Neschimbat rămâne și numărul de eleve din familii de preoți, care preferau să-și învețe copiii la domiciliu.

Munca depusă de corpul profesoral pe parcursul celor 10 ani de activitate a dat rezultate bune. Într-un deceniu de activitate în această instituție de învățământ și-au făcut studiile 270 de eleve, dintre care 77 au absolvit cursul complet de stu-

dii⁸. În medie, în fiecare an, școala era frecventată de 27 de eleve⁹.

Pe parcursul activității acestei instituții de învățământ au fost întreprinse mai multe tentative de a o transforma din școală privată de categoria a doua în gimnaziu privat. Prima cerere în acest sens a fost adresată autorităților în anul 1899, dar nu s-a soldat cu succes¹⁰. Adresările ulterioare la fel au eșuat¹¹. Abia la 30 octombrie 1904 școala a fost reorganizată în Gimnaziu pentru fete cu patru clase cu denumirea de Gimnaziul Privat pentru fete E.M. Marandici¹². În continuare vom urmări dinamica numărului de eleve ale Gimnaziului Privat pentru fete din orașul Bălți, conform apartenenței confesionale pentru anii 1904-1908.

Ca și în perioada precedentă, datele Tabelului 4 atestă o creștere de cca două ori a numărului de eleve care își făceau studiile în Gimnaziul Privat pentru fete din or. Bălți: de la 95 în anul de studii 1904/05 la 202 în anul 1907/08. Datele Tabelului 4, ne permite să urmărim apartenența confesională a elevilor. În medie, anual în acest gimna-

⁸ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 2; F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 2.

⁹ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 2; F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 2.

¹⁰ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 2; F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 2 verso.

¹¹ ANRM, F. 152, inv. 1, d. 317, f. 2; F. 1772, inv. 48, d. 109, f. 2 verso.

¹² ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 2, p. 28.

Tabelul 4

Dinamica numărului de elevi ai Gimnaziului Privat pentru fete din orașul Bălți, apartenența confesională pentru anii 1904-1908*

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența confesională							
		Ortodocși	În %	Catolici	În %	Alți creștini	În %	Evrei	În %
1904/05**	95	-	-	-	-	-	-	-	-
1905/06	123	49	39,8	11	8,9	2	1,6	61	49,6
1906/07	159	67	42,1	6	3,7	1	0,6	85	53,4
1907/08	202	68	33,6	13	6,4	1	0,5	120	59,4

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 5, f. 96, 106 verso, 132, 145 verso-146; d. 9, f. 11 verso-12, 30, 35 verso-36; d. 12, f. 46 verso-47, 50, 112 verso; d. 110, f. 4 verso.

** Date pentru anul de studii 19 04/05 lipsesc.

ziu își făceau studiile 89 de eleve din familii de evrei, 61 din familii de creștini ortodocși, șapte din familii de catolici și câte un elev din familii de alți creștini. Numărul de eleve care proveneau din familii creștine era aproape constant, cu unele mici devieri, de la 49 (39,8%) eleve pentru anul de studii 1905/06 la 68 (33,6%) pentru anul 1907/08. Numărul copiilor de rit catolic pentru acești ani este de 11 (8,9%) în anul 1905/06 și de 13 (6,4%) în anul 1907/08. Numărul de eleve care

împărtășeau religia iudaică era în creștere de la 61 (49,6%) eleve pentru anul de învățământ 1905/06 la 120 (59,4%) eleve pentru anul 1907/08. Datele Tabelului atestă un interes sporit al evreilor față de obținerea studiilor.

Date privind dinamica numărului de eleve care își făceau studiile în Gimnaziul Privat pentru fete din orașul Bălți conform apartenenței sociale sunt reflectate în Tabelul 5.

Tabelul 5

Dinamica numărului de elevi ai Gimnaziului Privat pentru fete din orașul Bălți, conform apartenenței sociale în anii de studii 1904-1908*

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența socială																					
		Nobili ereditari	În %	Nobili și funcționari	În %	Alte stări sociale	În %	Preoți	În %	Cetățeni de onoare și negustori	În %	Mic burghezi și breslași	În %	Cazaici	În %	Țărani	În %	Străini	În %	Alte categorii sociale	În %	Înmatriculați	Exmatriculați
1904/05**	95	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1905/06	123	6	5,0	25	20,3	-	-	2	1,6	4	3,2	68	55,3	-	-	16	13,0	2	1,6	-	-	77	25
1906/07	159	7	4,4	29	18,2	-	-	-	-	11	7,0	80	50,3	-	-	26	16,3	6	3,7	-	-	89	16
1907/08	202	7	3,4	22	10,8	3	1,5	-	-	14	6,9	121	60,0	1	0,5	18	9,0	8	3,9	8	3,9	51	17

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 5, f. 96, 106 verso, 132, 145 verso-146; d. 9, f. 11 verso-12, 30, 35 verso-36; d. 12, f. 46 verso-47, 50, 112 verso; d. 110, f. 4 verso.

Pentru această perioadă de timp documentele de arhivă denotă o diversificare mai detaliată a componenței sociale a persoanelor care își făceau studiile în Gimnaziul Privat pentru fete din orașul Bălți. Analiza datelor sistematizate în Tabelul 5 ne permite să constatăm că nobilii care își dădeau copiii la studii în această instituție de învățământ se împărțeau în nobili ereditari, numărul cărora nu depășea 7 (cca 5,0%) persoane, și nobili și funcționari, numărul cărora pe parcursul acestor ani s-a micșorat de la 25 (20,3%) persoane în anul de studii 1905/06 la 22 (10,8%) persoane în anul de studii 1907/08. Deși datele Tabelului 5 sunt fragmentare (informații pentru anul de învățământ 1904/05 n-au fost depistate în fondurile de arhivă), ele demonstrează cu lux de amănunte că timp de patru ani numărul de eleve care provin din familii de mici burghezi și de breslași a crescut de la 68 (55,3%) persoane în anul de studii 1905/06 la 121 (60,0%) persoane în anul de studii 1907/08. Este semnificativ faptul că în această instituție de învățământ își făceau studiile și fiice de țărani, în medie câte 20 de fete în an. Numărul maxim pentru această perioadă fiind de 26 (16,3%) de persoane în anul 1906/07 din numărul total de 159 de eleve. Trebuie totuși specificat faptul că aceștia erau țărani înstăriți, care s-au orientat spre cerințele pieței, deoarece întreținerea unui copil în instituțiile de învățământ secundare era foarte costisitoare și nu toți doritorii își puteau permite achitarea taxei pentru studii și întreținerea elevelor la gazde.

O altă etapă de dezvoltare a acestei instituții de învățământ a fost reorganizarea ei din Gimnaziu cu patru clase în Liceu. La propunerea Ministerului Învățământului Public din 18 mai 1907, această instituție de învățământ a fost reorganizată din Gimnaziu cu patru clase în Liceu cu șapte clase. Începând cu anul de învățământ 1907/08 liceul avea 5 clase principale și una pregătitoare¹³. În documentele de arhivă și în cele publicate Liceul cu șapte clase este întâlnit cu două denumiri – Liceul E.I. Marandici și Liceul E.I. Genške. Directorul liceului e aceeași persoană, însă după căsătorie își schimbă numele de familie din Marandici în Genške¹⁴. Din luna august a anului 1909 liceul avea 7 clase¹⁵. Conform circularei Districtului de Învățământ Odesa din 8 august 1910, acestei instituții de învățământ i s-a permis ca, începând

cu anul de studii 1910/11, să deschidă clasa a VI-II-a pedagogică și clasa inferioară pregătitoare¹⁶. Astfel, în 1910 în liceu a fost deschisă clasa a opta pedagogică și clasa mică pregătitoare¹⁷. Această instituție de învățământ nu avea pension sau cămin, din care cauză cei care doreau ca copiii lor să-și facă studiile în această instituție de învățământ erau nevoiți să-i țină la gazde¹⁸.

Datele privind dinamica numerică a elevilor care își făceau studiile în Liceul Privat pentru fete din orașul Bălți conform apartenenței confesionale în anii de studii 1908-1918 sunt cuprinse în Tabelul 6.

Datele Tabelului 6 demonstrează că în acea perioadă de timp, ca și în perioada precedentă, se observă tendința de creștere a numărului celor care doreau să-și facă studiile în această instituție de învățământ: de la 208 în anul de studii 1908/09 la 404 în anul de studii 1917/18. Destul de evidentă, în acest sens, este tendința de creștere a numărului de elevi ortodocși: de la 63 în anul 1908/09 la 195 în anul 1917/18, urmași de evrei – de la 133 în 1908/09, la 285 în anul 1917/18, catolici – de la 10 la 13, armeni de la 1 la 8 și alți creștini de la 1 la 3, cu anumite tendințe de creștere mai mari în cadrul acestei perioadei. În medie, în acești zece ani în această instituție de învățământ și-au făcut studiile 162 de copii evrei, 136 ortodocși, 10 catolici, 4 armeni și 4 alți creștini. Pentru a înțelege dinamica în cadrul apartenenței religioase a elevilor Liceului Privat pentru fete din orașul Bălți, vom analiza apartenența confesională pentru anul de studii 1917/18, când au fost înregistrate 404 de eleve. Conform datelor Tabelului 6, din cei 404 de elevi 195 (48,3%) erau creștini ortodocși, 185 (45,7%) – evrei, 13 (3,2%) – catolici, 8 (2,0%) – armeni și 3 (0,7%) – alți creștini.

Datele tabelului atestă că în cei 10 ani de activitate numărul de copii ce aparțineau evreilor a crescut, atingând în anul 1908/09 cifra de 133, ceea ce constituia 64,0% din numărul total de 208 de eleve. Din anul 1911/12 raportul în procente al evreilor a început să scadă, dar a constituit totuși mai mult de 50% pentru anii de studii 1911/13, după care, începând cu anul 1913/14 aceștia au cedat întâietatea elevilor creștini ortodocși, numărul cărora a depășit 40%. Prevalarea evreilor în această instituție de învățământ poate fi lămurită prin interesul lor deosebit față de studii, prin posibilități-

¹³ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 12, f. 8.

¹⁴ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 12, f. 73.

¹⁵ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 41, f. 187.

¹⁶ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 23, f. 178.

¹⁷ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 41, f. 187.

¹⁸ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 41, f. 188 verso.

Tabelul 6

**Dinamica numerică și apartenența confesională a elevelor care își făceau studiile
în Liceul Privat pentru fete din Bălți în anii 1908-1918***

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența religioasă									
		Ortodocși	În %	Catolici	În %	Alți creștini	În %	Armeni	În %	Evrei	În %
1908/09	208	63	30,2	10	4,8	1	0,5	1	0,5	133	64,0
1909/10**	254	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1910/11	284	90	31,7	7	2,4	4	1,4	5	1,7	178	62,6
1911/12	303	119	39,3	6	2,0	5	1,6	2	0,6	171	56,4
1912/13	298	122	40,9	10	3,3	5	1,6	2	0,6	159	53,5
1913/14	334	148	44,3	14	4,2	5	1,5	5	1,5	162	48,5
1914/15	311	142	45,6	8	2,6	7	2,3	5	1,6	149	47,9
1915/16	331	159	48,0	11	3,3	4	1,2	5	1,5	152	46,0
1916/17	378	188	49,7	11	2,9	4	1,0	7	2,0	168	44,4
1917/18	404	195	48,3	13	3,2	3	0,7	8	2,0	185	45,7

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 12, f. 112 verso-113, 132, 118 verso-119; d. 41, f. 18, 99, 137, 141, 145, 162 verso-163, 187, 191, 208 verso-209; d. 53, f. 241; d. 76, f. 313 verso-314, 319 verso-320; d. 77, f. 407, 408 verso-409, 414 verso-415, 437; d. 87, f. 50 verso, 123; d. 97, f. 1 verso-2.

** Date pentru anul de studii 1909/10 lipsesc.

le financiare mult mai mari și prin faptul că ei erau antrenați în diferite activități, în special comerciale, care necesitau cel puțin studii elementare (cunoașterea limbilor, geografiei, matematicii etc.).

Datele privind dinamica numerică a elevilor care își făceau studiile în Liceul Privat pentru fete din orașul Bălți, conform apartenenței sociale, în anii de studii 1908-1918, sunt reflectate în Tabelul 7.

Tabelul 7

Componența socială a elevilor din Liceul Privat pentru fete din Bălți în anii 1908-1918*

Anul de studii	Numărul total de elevi	Apartenența socială																			
		Nobili ereditari	În %	Nobili și funcționari	În %	Alte stări sociale	În %	Preoți	În %	Cetățeni de onoare și negustori	În %	Mici burghezi și breslași	În %	Cazaci	În %	Țărani	În %	Străini	În %	Alte categorii sociale	În %
1908/09	208	4	2,0	28	13,4	4	2,0	-	-	9	4,3	141	68,0	1	0,5	15	7,2	4	2,0	2	1,0
1909/10**	254	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1910/11	284	7	2,5	47	16,5	-	-	6	2,1	12	4,2	179	63,0	-	-	21	7,4	4	1,4	8	3,0
1911/12	303	13	4,3	44	14,5	-	-	6	2,0	18	6,0	180	59,4	-	-	31	10,2	7	2,3	4	1,3
1912/13	298	20	6,7	34	11,4	-	-	6	2,0	18	6,0	171	57,4	-	-	30	10,1	7	2,3	12	4,0
1913/14	334	16	5,0	47	14,0	-	-	9	2,6	23	7,0	182	54,5	-	-	36	10,7	9	2,6	12	3,6
1914/15	311	17	5,5	30	9,6	10	3,2	-	-	29	9,3	169	54,3	-	-	30	9,6	6	2,0	20	6,4
1915/16	331	23	7,0	38	11,4	13	4,0	-	-	21	6,3	176	53,2	-	-	41	12,3	3	1,0	16	4,8
1916/17	378	20	5,3	42	11,1	18	4,7	-	-	22	5,8	201	53,2	-	-	50	13,2	5	1,3	20	5,3
1917/18	404	19	4,7	34	8,4	12	3,0	-	-	28	7,0	223	55,2	-	-	63	15,5	7	1,7	18	4,4

* ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 12, f. 112 verso-113, 132, 118 verso-119; d. 41, f. 18, 99, 137, 141, 145, 162 verso-163, 187, 191, 208 verso-209; d. 53, f. 241; d. 76, f. 313 verso-314, 319 verso-320; d. 77, f. 407, 408 verso-409, 414 verso-415, 437; d. 87, f. 50 verso, 123; d. 97, f. 1 verso-2.

Datele Tabelului 7 demonstrează o creștere evidentă a numărului de elevi din cadrul tuturor categoriilor sociale din Basarabia care își făceau studiile în Liceul Privat de fete din orașul Bălți. Evidentă în acest sens este ponderea reprezentanților micii burghezii și ai breslașilor, care în acești 10 ani a constituit în medie câte 162 de elevi anual, cu o creștere a numărului de elevi de la 141 elevi în anul de studii 1908/09 la 223 – în 1917/18, urmați de copiii de țărani cu 35 elevi în medie anual și cu o creștere de la 15 elevi în anul de studii 1908/09 la 63 – în anul 1917/18. O situație similară cu cea a copiilor de țărani era și cea a copiilor de nobili și funcționari – în medie, anual își făceau studiile 34 elevi, cu o creștere de la 28 elevi în 1908/09 la 34 – în 1917/18. Specific pentru nobili și funcționari față de alte stări sociale era numărul aproape constant al elevilor, fără mari oscilații, constituind anual 30-40 elevi. Pentru celelalte categorii sociale numărul elevilor era neînsemnat, constituind în medie: pentru nobilii ereditari – 14 elevi anual, alte categorii sociale – 6 elevi, preoți – cca 3 elevi, străinii – cca 6 elevi. Pentru a înțelege mai clar dinamica numerică a categoriilor sociale, copiii cărora își făceau studiile la Liceul Privat de fete din orașul Bălți, să analizăm numărul elevilor, conform apartenenței sociale în anul de studii 1917/18 – când a fost înregistrat cel mai mare număr de elevi – 404. Conform datelor Tabelului 7, din numărul total de 404 de elevi care își făceau studiile la acest liceu mic burghezilor și breslașilor le revenea 223 (55,2%), țăranilor – 63 (15,5%), nobililor și funcționarilor – 34 (8,4), nobililor ereditari – 19 (4,7%), altor categorii sociale – 12 (3,0%), străinilor – 7 (1,7%) elevi.

Cu mici devieri, datele tabelului atestă o tendință de creștere pentru toți anii, de la 208 elevi în anul de studii 1908/09 la 404 elevi în anul de studii 1917/18, sau cu o tendință de creștere de cca două ori.

Liceul nu a avut propria clădire și din această cauză conducerea acestei școli era nevoită să închiri-

eze o clădire privată. În unele documente de arhivă se menționa că în orașele Bălți și Bender erau cele mai mari taxe pentru chirie. Liceul își avea reședința în două blocuri închiriate de la Ecaterina Marandici. A fost încheiat un contract de arendă între E.C. Marandici și Consiliul de Tutelă al Liceului E.I. Genșke, conform căruia clădirea era închiriată pe o perioadă de 10 ani, de la 1 iulie 1909 până la 1 iulie 1919 contra sumei de 4000 de ruble pe an. Această sumă se achitată în două tranșe: până la 1 octombrie trebuia achitată suma de 2500 de ruble, iar până la 1 aprilie 1500 ruble. Conform contractului, stăpâna imobilului trebuia să mai construiască încă un bloc de studiu cu două etaje. Această clădire trebuia să aibă șapte clase, cu un coridor de-a lungul claselor, antreu, bloc sanitar și o cameră pentru servitori. E. Marandici se obliga să dea în folosință primul etaj al clădirii și magazia pentru păstrarea lemnului la 1 octombrie 1909, iar la 1 octombrie 1910 trebuia dată în exploatare întreaga clădire¹⁹.

Instituțiile de învățământ secundare din Imperiul Rus erau contra plată. Taxa pentru studii diferă de la o instituție la alta, mai ales în cele private. Pentru anul de studii 1910 taxa pentru studii în Liceul privat pentru fete din Bălți era de la 30 până la 150 de ruble²⁰.

În primii ani de activitate, ca Școală Privată de categoria a doua, această instituție de învățământ s-a confruntat cu o mulțime de probleme legate de situația financiară. Datorită profesorilor și directorului, a reușit să treacă peste greutăți și să devină o instituție de învățământ unde cele mai influente stări sociale își dădeau fiecele la studii. Grație efortului depus de către directoarea acestei instituții de învățământ s-a reușit reorganizarea acestei Școli Private în Gimnaziu cu patru clase, iar apoi din Gimnaziu în Liceu. Odată cu trecerea acestei instituții de învățământ de la un statut la altul apar noi oportunități, s-a mărit numărul de elevi și de clase, iar în anul de învățământ 1910/11 a fost deschisă și clasa a opta pedagogică, dându-le absolvenților acestei clase posibilitatea să profeseze.

Bibliografie

Tomuleț 2012: V. Tomuleț, Basarabia în Epoca Modernă (1812-1918) (instituții regulamente, termeni) (Chișinău 2012).

¹⁹ ANRM, F. 1772, inv. 48, d. 41, f. 11-13.

²⁰ ASRO, F. 42, inv. 35, d. 2393, f. 47.

From the history of a private school for girls in Bălți

Abstract

Based on the analysis of archival documents the article reflects the history and activity of the girls' school of A.L. Chudnahovskaia – E.I. Genshke in Bălți.

In the development of the school there are three stages. According to archival sources of 1884, it was established instead of a second category school (four-year training system) headed by Mr. Negruș.

Due to financial difficulties the school was closed after ten years of operation. Parents of children enrolled in it appealed to local authorities through an official I.A. Marandich to request the continuation of the school, as they are unable to send their children to schools located in other cities. After several consultations with teachers from local schools, I.A. Marandich asked Augustina Chudnahovskaia, the former teacher of French and German from the Negruș's school, to get permission from the Department of Public Education to open a new school similar to the previous one. Thanks to perseverance of the director of popular schools P.C. Borzakovekov, it was decided to open in Bălți a similar four-year school.

The new school began its work on 5 September 1894. The teaching staff was formed from the former school's teachers working more on enthusiasm than for money. The amount of money left of the school fees was equally shared among all the teachers. At the beginning of their activities they were paid 5-6 rubles a year for a teaching subject. Their work brought good results. For 10 years of its activity the school had 270 students, 77 of which attended the full course of study. On average, each year the school had an enrollment of up to 27 students.

The greatest difficulties in the development of this institution emerged during its reorganization in a gymnasium. The first query on the matter was sent to the authorities in 1899, but was not satisfied. Subsequent attempts in 1901 also failed. Only in 1904, the school was reorganized in a progymnasium for girls providing four-year courses. Later, in 1908, the progymnasium was reorganized in a gymnasium school providing seven-year courses. In the archival documents the school appears under two names – the gymnasium of A.L. Chudnahovskaia and the lyceum of E.I. Genshke.

Из истории частного учебного заведения для девочек в городе Бельцы

Резюме

На основе анализа архивных документов в статье отражена история создания и деятельность бельцкой женской гимназии А.Л. Чуднаховской – лицея Е.И. Геншке.

В истории создания и деятельности этого учебного заведения можно выделить три этапа. Согласно архивным источникам 1884 года, оно было основано вместо школы второго разряда, возглавлявшейся господином Негруш.

Из-за финансовых трудностей эту школу закрыли после десяти лет деятельности. Родители обучавшихся в ней детей обратились к местным властям в лице чиновника И.А. Марандича с просьбой о продолжении деятельности этой школы, так как они не имеют возможности отправлять своих детей в учебные заведения, расположенные в других городах. После нескольких консультаций с учителями из местных учебных заведений И.А. Марандич предложил бывшей преподавательнице французского и немецкого языков школы Негруш Августине Чуднаховской добиться в Департаменте народного просвещения разрешения на открытие новой школы. Благодаря настойчивости директора народных училищ П.С. Борзаковекова было принято решение об открытии в городе Бельцы школы с четырьмя классами обучения.

Новое учебное заведение начало свою работу 5 сентября 1894 года. Педагогический состав был сформирован из бывших учителей школы Негруш, работавших больше на энтузиазме, чем за денежное вознаграждение. Деньги, которые оставались от платы за обучение, делились поровну между всеми учителями. В начале деятельности им платили по 5-6 рублей в год за преподаваемый предмет. Работа учителей дала хорошие результаты. За 10 лет существования школы в ней прошли обучение 270 учащихся, из них 77 прослушали полный курс обучения. В среднем, ежегодно в школе обучалось до 27 учеников.

Наибольшие трудности в процессе развития этого учебного заведения возникли во время его реорганизации в гимназию. Первый запрос по этому вопросу был направлен властям в 1899 году, но не был удовлетворен. Последующие попытки в 1901 году также не увенчались успехом. И только в 1904 году школа была реорганизована в прогимназию для девочек с 4 классами обучения. Позже, в 1908 году, прогимназия была реорганизована в гимназию с семью классами обучения. В архивных документах данная школа встречается под двумя названиями – гимназия Чуднаховской и лицей Е.И. Геншке.

16.02.2013

Tatiana Chicaroș, Universitatea de Stat din Moldova, str. Mateevici 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova

